

sport. In fact when asked what their idea of a good day was only in 7 said that they would turn on the television.

British teenagers have always retreated to their bedrooms, leaving the younger children to play in communal spaces such as the sitting room, garden or kitchen. However, children from the age of 9 are now turning in their bedrooms as a place to socialize. Bedroom culture is a phenomenon of the past 20 years with families getting smaller and homes getting more spacious, increasing prosperity has also contributed to the rise of the bedroom culture.

Of British children aged 6 to 17, 72 % have a room they do not have to share with a sibling, 68 % have their own music installation, 34 % have an electronic games controller hooked up to the television, 21 % have a video and 12 % have a PC, only 1% on the other hand, have an Internet connection on their bedroom.

On average children devote 5 hours a day to screen media. Even so, only one child in 100 can be classed as area screen addict a child who spends a worrying 7 hours or more watching TV or playing computer games.

Although children generally have a few favorite programmes, they mostly use television to kill time when they are bored and have nothing special to do. Moreover, the distinction between individualistic media use and social activities such as chatting with friends is less extreme than is commonly assumed. Children gossip about television soap characters, make contact with other children on the

Internet and visit friends to admire their new computer games.

As the use of PCs proliferates, reading skills are expected to suffer. Nevertheless, 57 % of children say they still enjoy reading, and 1% in 5 teenagers can be classed as a book-lover.

As a result of a bedroom culture, it is becoming rarely for children over the age of 16 to watch television with the parents. Once in their rooms, children tend to stay up watching television for as long as they wish. Consequently it is getting harder to control children's viewing.

One father told researchers that he drew the line at 9 p.m. His son, on the other hand, said, "They tell us to go up at about 9:30 or 10 or something, and then we just watch until they come up and tell us to switch it off at 11 or 11:30".

Work with a partner. Say whether you agree or disagree with the following states:

1. Children should read more books.
2. These days it's unsafe for children to play outside on their own.
3. Given the chance, children would rather watch TV than do things outside.
4. It's important for children to have a computer or a television in their bedroom.

VI. Дарсга якун ясах - гурухлэр тўплаган балларни ҳисоблаш. ■■

ЭКОЛОГИК ТАРБИЯ БЕРИШ ЮЗАСИДАН ФАНЛАРАРО ДАРС ИШЛАНМАСИ 8-СИНФ УЧУН

Н.ИСАҚУЛОВА ' ЎМКХТТКМО ва УҚТИ докторанти

фанлараро экологии тарбия беришга оид материаллардан фойдаланиш дейилганда куйидаги мақсадлар тушунилади:

1. Дастур материалларини ўқувчилар томонидан фанларнинг алоқадорлиги асосида ўзлаштириб олишларига ёрдам бериш.

2. Мустақил фанлараро боғланишда экологияга оид фикрларни ривожлантириш.

3. Экология ҳамда фанлараро узвийликка оид дунёқарашни шакллантириш.

4. Ўқувчиларга ўз ўлкаси экологиясига доир тушунчаларни шакллантиришнинг фанлараро боғланишини таҳлил этиш.

5. Ўқувчиларда ўзи яшаб турган ўлкасига, унинг экологиясига ҳурмат ҳиссини уйғотиш каби ижобий фазилатларни такомиллаштириш.

Юқоридаги фикрларга асосланиб, ўқувчиларга фанлараро экологик тарбия беришни танлаш услублари билан таништиришни мақсадга мувофиқ деб билдик.

Куйидаги педагогии тажриба-синов жараёнида текшириб қўрилган услубларни тазсия этамиз:

1. Фанлараро экологии тарбия беришни танлаш учун экологии объект танланди.

2. Фанлараро экологии тарбия беришни танлаш мазмунига кўра муаммолар қўйилди.

3. Қўйилган муаммоларга мувофиқ тегишли материаллар танланди,

Юқорида баён қилинган усулиёт асосида

ўқувчиларда фанлараро экологии тарбия бериши ўқувчиларга дарсларда тоза ҳаво, тоза сув, ўсимлик за ҳайвонларнинг инсон ҳаётидаги аҳамияти, уларни муҳофаза қилиш тушунчаларини фанлараро шакллантиради. Ўқувчилар атроф-муҳит ифлосланиши қанчалик зарарли эканлигини тушунсинлар. Ўқувчиларга ўқитиладиган барча ўқув фанларида табиат муҳофазасига оид материаллар берилган. Ана шу материаллар билан танишиш билим ва тасаввурларни фанлараро шакллантиради, яъни ўқувчининг табиатда ўзини тутиш қоидаларини, ижобий ёки сабий муносабатларини фанлар таъсирида ўрганиб чиқадилар. Масалан, ўсимлик оламини муҳофаза қилишни табиий фанлар куйидагича ўрганадилар:

- ўсимликнинг биологии хусусиятларини, яъни унинг кўпайиши, барги, илдизи, гули, табиатдаги аҳамиятини «Биология» фани ўрганади;

- ўсимликнинг кимёвий тариибини, ундаги мавжуд элементларининг хусусиятларини ўз навбатида «Химия» фани ўрганади;

-ўсимликнинг табиий географии ўрнини.жойлашув рельефини ҳамда таъсири «География» фани

тахлип этади;

- ўсимликнинг табиатдаги ҳаракати билан ■ «Физика» фани ганишади.

Демак, ўсимлик оламини табиий фанлар ёрдамида унинг ғимёвий, биологик, географик ва физик жиҳатлари таҳлил эгилгандан сўнг ўсимлик оламини муҳофазат қилишда ўқувчининг иштирокини табиий ва салбич томонларидан фойдаланилган инновацион технологиялар асосида умумлаштирилса мақсадга мувофиқ бўлар эди. Мазкур педагогик фаолиятда фанлараро алоқаликни қандай шаклда ҳамда қандай инновацион технологиялар асосида умумлаштирилса мақсадга мувофиқ бўлар эди. Мазкур педагогик фаолиятда фанлараро алоқдорликни қандай шаклда ҳамда қандай инновацион технологиялардан фойдаланишнинг қайд этилиши ундан фойдаланувчининг педагогик маҳорати ва имкониятларига боғлиқ. Ўсимлик оламини нафақат табиий фанлар, балки ижтимоий-гуманитар ҳамда аниқ фанлар алоқадорлигида ўрганилса бўлади. Бу жараёнда мазкур муаммонинг ижтимоий ва аниқ масалалари таҳлил этилади.

Хулоса қилиб айтганда, инсонлар, ҳайвонлар, ўсимликлар ҳаёти, табиат ва жамиятнинг ўзаро боғлиқлиги ҳақидаги экологик тушунчаларни фанлараро ўрганиш жараёни фанлараро экологик тарбиянинг моҳияти, амалга ошириш кетма-кетлиги ва кўламини инновацион технологияларнинг татбиқи ёрдамида амалга ошириш ўз самарасини беради.

Қуйида биз фанлараро экологик мазмундаги дарс ишланмасини тавсия этамиз. Мазкур дарс жараёнида экологик тарбиянинг «Физика» ва «География» фанлари алоқадорлигида фан мавзулари таҳлилида ўзлаштирилади.

Мавзу: Табиатдаги электр ҳодисалари ҳамда Ўзбекистоннинг табиий шароити.

Мақсад:

а) Таълимий мақсад: фанлараро экологик билимларни шакллантириш.

б) Тарбиявий мақсад: фанлараро экологик тарбия бериш

в) Ривожлантирувчи мақсад: фанлараро мантикий тафаккурни ўстириш.

г) Мотивацион мақсад: фанлараро мустақил ҳулюсага келиш

Жиҳоз: дарсликлар, қоғоз фламастер.

Услуб: «Пинборд»

Дарснинг бориши:

I. Ташкилий ҳисм: Саломлашиш, навбатчи ахбороти, ўқувчиларни дарсга тайёрлаш.

II. Ўй вазифасини сўраш ва баҳолаш: такрорлаш

III. Янги мавзу: Табиатдаги электр ҳодисалари ҳамда Ўзбекистоннинг табиий шароити.

Азиз ўқувчи! >, бугунги дарсимизни фанлараро алоқадорликда <.либ борамиз. Мазкур вазифани ишлаб чиқишда табиий фанлар алоқадорлигида экология ҳақидаги билимларимизни умумлаштирамиз. Ҳар бир ўқув фанларидаги аниқланган экологик мазмундаги

мавзуларни «Пинборд» усулида ўрганамиз. «Физика» фанидан «8. Табиатдаги электр ҳодисалари. Электр ҳодисалари ҳақида Ибн Синонинг қарашлари» мавзуси ва география фанининг «3-дарс. Ўзбекистоннинг табиий шароити» мавзуси ёрдамида бугунги мавзуимизни ўзлаштирамиз.

«Табиатдаги электр ҳодисалари ҳамда Ўзбекистоннинг табиий шароити» мавзусидаги мунозарани қуйидаги саволлар орқали тезлаштирилади:

- Булутларда электр зарядлари қандай ҳосил бўлади?

- Момақалдиқ ва чақмоқ бир ҳодисанинг сабаби бўлса-да, нима сабабдан олдин чақмоқни кўрамиз, кейин момақалдиқни эшитамиз?

- Момақалдиқ пайтида очик жойда бўлган маъқулми ёки дарахт остидими?

- Электр ҳодисалари ҳақида Ибн Синонинг қандай қарашлари мавжуд?

- Табиий шароит ва бойликлар миллий иқтисодий ривожлантиришда қандай аҳамиятга эга?

- Табиий бойликларнинг қандай турларини биласиз?

- Табиий бойликлар аҳамияти қандай қисобланади?

Мазкур саволлар асосида мунозара вақтида мавзу ишлаб чиқилади. Мунозара давомида шаклланган фикрларни асосий хулосалар кўринишида қоғоз варағида доскага илиб қўйдилар, Синфдаги 2-3 ўқувчи ўртоқлари билан маслаҳатлашган ҳолда мазмунига қараб маълумотни тартиблайдилар ва гуруҳларга қуйидагича бўладилар:

- Айрим ҳолларда кўтарилаётган ҳаво оқимининг тезлиги 100 км/соатга боради. Натижада улкан булутлар тўплами ҳосил бўлиб, чўққиси 10 км гача боради. Ҳаво оқимининг ҳаракати натижасида ишқаланиш, томчининг ёки муз кристалларининг бўлиниши ва ҳоказолар натижасида булутларда электр зарядлари ҳосил бўлади.

- Чақмоқ дастлаб ингичка қувур бўйлаб ихтиёрий бир йўналишда бошланиб, ергатомон ҳаракатланади, сўнгра бу «очилган йўл» бўйлаб асосий разряд боради. Чақмоқнинг даомийлиги 0,001 с атрофида бўлади. Разряд ўтган қувур температураси кескин кўтарилади ва ундаги а тез кенгайди. Бундан момо оаози пайдо бўлади.

- Момақалдиқ пайтида очик жойда бўлган маъқул.

- Ибн Синонинг «Момақалдиқ сабабларининг баёни» рисоласи мавжуд.

- Қулай табиий шароит ишлаб чиқариш самарадорлигининг муҳим табиий омил бўлса, табиий бойликлар эса унинг хом ашё ҳамда энергетика базасини ташкил этади.

- Тугайдиган бойликлар ва тугамайдиган бойликлар.

- Табиий бойликлар аҳамияти олий даражада.

Стрелка, чизик ва бошқа белгилар ёрдамида уларнинг ўзаро муносабати: бир бутун ёки қарама- қарши эканлиги кўрсатилади.

IV. Ўтилган мавзуни мустаҳкамлаш: такрорлаш.

V. Ўйга вазифа: «Физика» китобидан «8. Табиатдаги электр ҳодисалари, Электр ҳодисалари ҳақида Ибн Синонинг қарашлари» ва «География» китобининг «3-дарс. Ўзбекистоннинг табиий шароити» мавзуларини ўқиш.

